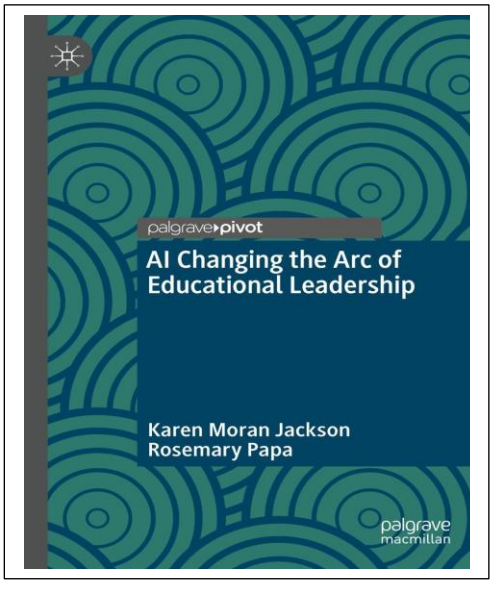
ปริทัศน์หนังสือ

โสภนา สุดสมบูรณ์
Sopana Sudsomboon
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Asst. Prof. Dr., School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University
Corresponding author: e-mail:Sopana.sud@stou.ac.th

Received: June 2, 2026
Revised: June 26, 2026
Accepted: June 26, 2026

ชื่อเรื่อง AI Changing the Arc of Educational Leadership

ผู้เขียน: Karen Moran Jackson and Rosemary Papa

ปีที่พิมพ์ 2024

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) กำลังเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างรอบด้าน ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ การบริหารองค์กร และการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษา ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี AI ได้ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาหลากหลายรูปแบบ อาทิ ระบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนแบบเรียลไทม์ ระบบช่วยตัดสินใจทางการบริหาร และเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะเดียวกัน AI ยังช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ลดภาระงานด้านเอกสาร และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงข้อมูลของผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้การดำเนินงานขององค์กรทางการศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิผล อย่างไรก็ตาม แม้ AI จะสร้างโอกาสใหม่ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและประสิทธิภาพการบริหารจัดการ แต่การนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านจริยธรรม ความโปร่งใส ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ความเสมอภาคในการเข้าถึงเทคโนโลยี และผลกระทบต่อบทบาทของครูและผู้นำทางการศึกษา ประเด็นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้ AI ในการศึกษาไม่ใช่เพียงการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อเพิ่ม

ประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย การสร้างระบบธรรมาภิบาล และการพัฒนาภาวะผู้นำที่สามารถผสานนวัตกรรมทางเทคโนโลยีเข้ากับคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมดุล

หนังสือเรื่อง *AI Changing the Arc of Educational Leadership* เขียนโดย Karen Moran Jackson และ Rosemary Papa ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านภาวะผู้นำทางการศึกษาและนโยบายการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ทั้งสองมีผลงานวิจัยและงานเขียนจำนวนมากเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัล การบริหารการศึกษา และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Palgrave Macmillan ในปี ค.ศ. 2024 มีความยาว 263 หน้า ประกอบด้วยเนื้อหา 10 บท ได้นำเสนอองค์ความรู้ที่สะท้อนถึงโอกาสศักยภาพ และความท้าทายของการประยุกต์ใช้ AI ในบริบททางการศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่า AI กำลังเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้นำทางการศึกษาจากผู้บริหารเชิงระบบแบบดั้งเดิมไปสู่ผู้นำดิจิทัลที่สามารถใช้ข้อมูล เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงขององค์กรและการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สาระสำคัญของหนังสือสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นที่หนึ่ง คือ AI เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน ประเด็นที่สอง คือ AI เพื่อการบริหารและภาวะผู้นำทางการศึกษา และประเด็นที่สาม คือ จริยธรรม ธรรมาภิบาล และความท้าทายของAI ในการศึกษา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาเทคโนโลยี การบริหารจัดการ และคุณค่าทางการศึกษา อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคดิจิทัล และการเตรียมความพร้อมสู่อนาคตของการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เท่าเทียม และยั่งยืน ซึ่งแต่ละประเด็นมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง AI เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน

ในประเด็นนี้ผู้เขียนได้นำเสนอเนื้อหาที่มุ่งอธิบายบทบาทของ AI ในการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปรากฏในเนื้อหาในบทที่ 1 ถึงบทที่ 5 ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอองค์ความรู้ที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของ AI ในการพัฒนาการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพผู้เรียนผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลรูปแบบต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นการนำ AI มาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน และการสร้างประสบการณ์ทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสาระสำคัญที่น่าสนใจดังนี้

สาระสำคัญประการแรก คือ การนำ AI มาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (personalized learning) ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการศึกษาจากการจัดการเรียนการสอนแบบเดียวกันสำหรับผู้เรียนทุกคนไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถ และศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน เนื่องจากเทคโนโลยี AI สามารถรวบรวม วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อนำมาปรับเนื้อหา วิธีการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ระบบการเรียนรู้แบบอัจฉริยะ (Intelligent Tutoring System: ITS) และแพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบปรับตัว (adaptive learning platforms) จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเอง ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่สูงขึ้นและลดความแตกต่างด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา นอกจากการสนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคลแล้ว AI ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาแบบครอบคลุมและเท่าเทียม (inclusive education) โดยเฉพาะในบริบทของ

การศึกษาพิเศษ เนื่องจากเทคโนโลยี AI สามารถช่วยวิเคราะห์ความต้องการเฉพาะของผู้เรียนที่มีความแตกต่างทางด้านร่างกาย สติปัญญา หรือการเรียนรู้ พร้อมทั้งออกแบบสื่อการเรียนรู้ วิธีการสอน และเครื่องมือสนับสนุนที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ตัวอย่างเช่น ระบบรู้จำเสียงพูด โปรแกรมแปลงข้อความเป็นเสียง หรือโปรแกรมช่วยสื่อสารสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและการสื่อสาร เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยลดข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการนำ AI มาใช้ในด้านการศึกษาพิเศษยังขึ้นอยู่กับความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี การสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา และสมรรถนะด้านดิจิทัลของครูผู้สอน

สาระสำคัญประการที่สอง คือ การใช้ AI เพื่อพัฒนาการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (experiential learning) ผ่านระบบจำลองสถานการณ์อัจฉริยะ (AI-Driven simulations) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่ต้องอาศัยการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ที่ซับซ้อน เช่น การศึกษาทางวิชาชีพ ระบบจำลองสถานการณ์ที่ขับเคลื่อนด้วย AI สามารถสร้างเงื่อนไขและสถานการณ์ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจเชิงจริยธรรม และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ผู้เขียนยังนำเสนอความสำคัญของเทคโนโลยีการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning: DL) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของ AI ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลและการตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้เรียน เนื่องจากเทคโนโลยีดังกล่าวสามารถวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ พฤติกรรม และคาดการณ์ผลการเรียนของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ ส่งผลให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียนได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ เทคโนโลยีด้านการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) และแชตบอตทางการศึกษา (educational chatbots) ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบโต้ตอบและการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างทันที ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และได้รับการสนับสนุนทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง ความก้าวหน้าของ AI ยังส่งผลต่อการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ผ่านเทคโนโลยีความจริงเสมือน (Virtual Reality: VR) และความจริงเสริม (Augmented Reality: AR) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่เสมือนจริงและมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาได้มากขึ้น การประยุกต์ใช้ VR และ AR ร่วมกับ AI ทำให้เกิดห้องเรียนเสมือนจริงและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยเฉพาะในรายวิชาที่ต้องอาศัยการทดลอง การฝึกปฏิบัติ หรือการจำลองสถานการณ์ ซึ่งในห้องเรียนแบบเดิมไม่สามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวช่วยเพิ่มความเข้าใจเชิงลึก กระตุ้นความสนใจ และส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สาระสำคัญประการที่สามผู้เขียนนำเสนอเกี่ยวกับบทบาทของ AI ในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ โดย AI สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้และมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้มากขึ้น ระบบการเรียนรู้ที่สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งการใช้เกมการศึกษาและสื่อการเรียนรู้เชิงโต้ตอบ ช่วยเพิ่มความสนุกสนานและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงบวก ส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น และสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาที่รวบรวมจากงานวิจัยในระดับนานาชาติยัง

สะท้อนให้เห็นว่า แนวโน้มการวิจัยด้าน AI และแรงจูงใจในการเรียนรู้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของ AI ในการพัฒนาผู้เรียนในอนาคต เนื้อหาในประเด็น AI เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนมุ่งสะท้อนให้เห็นว่า AI มิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการศึกษาไปสู่การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ผ่านการส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การศึกษาแบบครอบคลุม การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัล และการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ความก้าวหน้าดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ และเตรียมความพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมดิจิทัลแห่งอนาคต อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากนโยบายทางการศึกษา โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูควบคู่กันไป เพื่อให้ AI สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืนและเท่าเทียมสำหรับผู้เรียนทุกคน เนื้อหาในประเด็นนี้มีประโยชน์ต่อครู ผู้เรียน และการศึกษาของประเทศไทยอย่างบูรณาการ โดยช่วยให้ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ใช้ข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ขณะเดียวกันผู้เรียนได้รับโอกาสในการเรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ส่วนในการจัดการศึกษาระดับประเทศ AI จะช่วยยกระดับคุณภาพ ความเสมอภาค และการเข้าถึงการศึกษา และส่งเสริมการพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมดิจิทัลและการพัฒนาประเทศในอนาคตอย่างยั่งยืน

ประเด็นที่สอง จริยธรรม ธรรมาภิบาล และความท้าทายของ AI ในการศึกษา

ในประเด็นนี้ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาที่มุ่งเน้นการกำกับดูแล AI อย่างรับผิดชอบ การคุ้มครองข้อมูล ความเป็นธรรม ความโปร่งใส และการจัดการความเสี่ยงจากการใช้ AI ซึ่งปรากฏในเนื้อหาในบทที่ 6 ถึงบทที่ 8 ทั้งนี้แม้ว่าผู้เขียนได้นำเสนอข้อดีของปัญญาประดิษฐ์ว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษา แต่ในการนำ AI มาใช้ควรคำนึงถึงจริยธรรม ธรรมาภิบาล และความท้าทายที่สำคัญหลายประการ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบด้าน และได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการกำกับดูแล AI อย่างมีความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความโปร่งใส ความเป็นธรรม ความปลอดภัยของข้อมูล และการรักษาคุณค่าทางการศึกษาในยุคดิจิทัล โดยได้เสนอสาระสำคัญไว้ดังนี้

สาระสำคัญประการแรก คือ ความท้าทายด้านจริยธรรมในการใช้ AI เพื่อการศึกษา แม้ AI จะสามารถช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการได้อย่างมาก แต่การตัดสินใจของระบบ AI ยังคงขึ้นอยู่กับข้อมูลและขั้นตอนวิธีที่ใช้ในการพัฒนา หากข้อมูลดังกล่าวมีความคลาดเคลื่อน ไม่สมบูรณ์ หรือมีอคติแฝง AI ก็อาจสร้างผลลัพธ์ที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาได้ ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ผลการเรียน การคาดการณ์ศักยภาพของผู้เรียน หรือการจัดกลุ่มผู้เรียนโดยอาศัยข้อมูลในอดีต อาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่สะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของบุคคล ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่เกิดจากอคติของอัลกอริทึม (algorithmic bias) ดังนั้น การพัฒนาและใช้งาน AI ในการศึกษาจึงจำเป็นต้องยึดหลักความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้เรียนและสังคม นอกจากนี้การใช้ AI

ยังส่งผลต่อคุณค่าทางวิชาการและความซื่อสัตย์ทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์เชิงกำเนิด (Generative AI) ที่สามารถสร้างข้อความ บทความ รายงาน หรือผลงานทางวิชาการได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพใกล้เคียงกับผลงานของมนุษย์ หากผู้เรียนพึ่งพา AI มากเกินไป อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา และความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การใช้ AI ในการศึกษาควรมุ่งเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้มากกว่าการทดแทนกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ และจำเป็นต้องมีแนวทางการใช้งานที่ชัดเจนเพื่อรักษามาตรฐานทางวิชาการและจริยธรรมในการศึกษา

สาระสำคัญประการที่สองที่ได้รับความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล เนื่องจากระบบ AI จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมหาศาลในการเรียนรู้และวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ใช้งาน โดยเฉพาะข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เรียน เช่น ผลการเรียน พฤติกรรมการใช้งานระบบการเรียนรู้ ความสนใจ และข้อมูลด้านสังคมและอารมณ์ การเก็บรวบรวมและประมวลผลข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้ AI สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็เพิ่มความเสี่ยงต่อการรั่วไหลของข้อมูล การเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต และการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หากขาดมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม ข้อมูลดังกล่าวอาจถูกนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมและก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้เรียนในระยะยาว หนังสือยังชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการข้อมูลในยุค AI ไม่ใช่เพียงประเด็นด้านเทคนิคเท่านั้น แต่เป็นประเด็นด้านธรรมาภิบาลที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบขององค์กรทางการศึกษาโดยตรง สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดนโยบายและมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจน มีระบบกำกับดูแลการใช้ข้อมูลที่โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบการดำเนินงานได้ นอกจากนี้ ยังต้องสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิด้านข้อมูลและความปลอดภัยทางไซเบอร์ให้แก่ครู ผู้เรียน และบุคลากรทุกระดับ เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างปลอดภัยและรับผิดชอบ

นอกเหนือจากความเป็นส่วนตัวของข้อมูลแล้ว ความท้าทายอีกประการหนึ่งคือ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี AI ซึ่งยังคงเป็นปัญหาสำคัญในหลายประเทศและหลายบริบททางการศึกษา แม้ AI จะมีศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มโอกาสทางการศึกษา แต่ผู้เรียนที่ขาดแคลนทรัพยากรทางเทคโนโลยีหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกลอาจไม่สามารถเข้าถึงประโยชน์จาก AI ได้อย่างเท่าเทียม ส่งผลให้ช่องว่างทางการศึกษาเพิ่มขึ้นแทนที่จะลดลง ดังนั้น การพัฒนา AI เพื่อการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงหลักความเสมอภาคและการเข้าถึงอย่างทั่วถึง โดยมีนโยบายสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและลดข้อจำกัดในการเข้าถึงของผู้เรียนทุกกลุ่ม จากความท้าทายดังกล่าว หนังสือได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมดิจิทัล” (digital ethical leadership) ซึ่งถือเป็นบทบาทสำคัญของผู้นำทางการศึกษาในยุค AI ซึ่งผู้นำทางการศึกษาไม่เพียงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีและข้อมูลเท่านั้น แต่ยังต้องสามารถกำหนดนโยบาย กรอบจริยธรรม และแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการใช้ AI ภายในสถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษา ผู้นำทางการศึกษาจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาความรู้ด้านจริยธรรมดิจิทัลให้แก่ครูและผู้เรียน เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถใช้ AI ได้อย่างปลอดภัยและตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังนำเสนอแนวคิดของ “ภาวะผู้นำด้านข้อมูลและจริยธรรมดิจิทัล” (data and digital ethics leadership) ซึ่งเน้นบทบาทของผู้นำทางการศึกษาในการบริหารจัดการข้อมูลอย่างมีธรรมาภิบาล ควบคู่กับการส่งเสริมการใช้ AI อย่างรับผิดชอบ ผู้นำทางการศึกษาต้องสามารถสร้างสมดุลระหว่างการใช้ข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการรักษาสิทธิของผู้เรียน รวมทั้งต้องกำหนดมาตรการป้องกันความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยีที่อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรม ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยสรุปการนำ AI มาใช้จำเป็นต้องดำเนินควบคู่ไปกับการกำกับดูแลด้านจริยธรรม ความโปร่งใส ความปลอดภัยของข้อมูล และการรักษาคุณค่าทางการศึกษา การพัฒนา AI ในอนาคตจึงไม่ควรมุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อมนุษย์และสังคมอย่างรอบด้าน ขณะเดียวกัน ผู้นำทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมดิจิทัลที่สามารถผสานเทคโนโลยีเข้ากับหลักธรรมาภิบาลและคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมดุล เพื่อให้ AI เป็นพลังสำคัญในการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นธรรม และยั่งยืนต่อไป

ประเด็นที่สาม AI เพื่อการบริหารและภาวะผู้นำทางการศึกษา

เนื้อหาประเด็นนี้ผู้เขียนได้มุ่งอธิบายเกี่ยวกับการนำ AI มาใช้ในการบริหารองค์กร การตัดสินใจเชิงนโยบาย การพัฒนาภาวะผู้นำ และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ซึ่งปรากฏในเนื้อหาบทที่ 9 และ บทที่ 10 ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาในทุกมิติ โดยเฉพาะการบริหารจัดการและภาวะผู้นำทางการศึกษา ซึ่งต้องเผชิญกับความท้าทายจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัญญาประดิษฐ์ จึงกลายเป็นเทคโนโลยีสำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการตัดสินใจ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การวิเคราะห์ข้อมูล และการพัฒนาองค์กรการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นว่า AI ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กำลังเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้นำทางการศึกษา จากผู้บริหารเชิงระบบแบบดั้งเดิมไปสู่ผู้นำดิจิทัลที่สามารถใช้ข้อมูลและนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้เสนอสาระสำคัญไว้ดังนี้

สาระสำคัญประการแรก คือ บทบาทของ AI ในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงข้อมูล (Data-Driven decision making) ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล ปัจจุบันสถานศึกษามีข้อมูลจำนวนมหาศาลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ครู บุคลากร และผลการดำเนินงานขององค์กร การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแบบดั้งเดิมอาจไม่สามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนและความรวดเร็วของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเพียงพอ AI จึงถูกนำมาใช้ในการรวบรวม วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนแบบเรียลไทม์ คาดการณ์แนวโน้มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ติดตามพัฒนาการของผู้เรียน และระบุปัจจัยเสี่ยงที่อาจส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาได้อย่างแม่นยำ ส่งผลให้ผู้บริหารสามารถกำหนดนโยบาย วางแผน และจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงขององค์กร นอกจากการสนับสนุนการตัดสินใจแล้ว AI ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรการศึกษาในระยะยาว เทคโนโลยี AI สามารถช่วยวิเคราะห์ศักยภาพของบุคลากร ประเมินผลการปฏิบัติงาน และสนับสนุนการวางแผน

พัฒนาบุคลากรได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้ระบบวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคาดการณ์ (predictive analytics) เพื่อประเมินแนวโน้มความก้าวหน้าในสายอาชีพ ความต้องการพัฒนาทักษะ และความพร้อมในการปฏิบัติงานของบุคลากรแต่ละคน นอกจากนี้ AI ยังสามารถช่วยลดภาระงานด้านเอกสารและงานธุรการ ทำให้ผู้บริหารและครูมีเวลาในการมุ่งเน้นงานด้านวิชาการและการพัฒนาผู้เรียนมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของผู้นำทางการศึกษาในยุค AI จำเป็นต้องเปลี่ยนจากการบริหารงานประจำวันไปสู่การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่อาศัยข้อมูลและเทคโนโลยีเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาองค์กร

สาระสำคัญประการที่สองที่ได้รับความสนใจอย่างมากคือ การประยุกต์ใช้ AI เพื่อสร้างความผูกพันของบุคลากรในองค์กรและส่งเสริมการทำงานร่วมกันภายในสถานศึกษา ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า AI สามารถช่วยวิเคราะห์ความพึงพอใจ ความต้องการ และพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรผ่านข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานจริง ทำให้ผู้บริหารสามารถกำหนดมาตรการหรือแนวทางในการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงานได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ AI ยังช่วยสนับสนุนการสื่อสารภายในองค์กร การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบุคลากร ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ในด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ AI ยังถูกนำมาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี Machine Learning, Generative AI และ Large Language Models (LLMs) เพื่อช่วยคัดกรองใบสมัคร วิเคราะห์คุณสมบัติของผู้สมัคร และจับคู่ผู้สมัครกับตำแหน่งงานที่เหมาะสม เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยลดระยะเวลาในการดำเนินงาน เพิ่มความแม่นยำในการคัดเลือก และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงข้อมูลของผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังต้องคำนึงถึงความโปร่งใส ความเป็นธรรม และการลดอคติที่อาจเกิดขึ้นจากขั้นตอนวิธีเพื่อป้องกันการตัดสินใจที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคลากรและผู้สมัครงาน

จากมุมมองของภาวะผู้นำทางการศึกษา ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่า AI กำลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบภาวะผู้นำแบบดั้งเดิมไปสู่ “ภาวะผู้นำดิจิทัล” (digital leadership) ซึ่งผู้นำจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการข้อมูล และการใช้ AI เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ผู้นำทางการศึกษาในยุค AI ไม่เพียงต้องสามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจเท่านั้น แต่ยังต้องมีวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ความสามารถดังกล่าวถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความซับซ้อนของสภาพแวดล้อมทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม แม้ AI จะมีศักยภาพสูงในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการตัดสินใจ แต่ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นถึงความท้าทายที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะประเด็นด้านจริยธรรม ความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของ AI ทั้งนี้เนื่องจากการใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจด้านบุคลากรอาจก่อให้เกิดอคติจากข้อมูลที่ใช้ในการฝึกระบบ (training data bias) ซึ่งส่งผลต่อความเป็นธรรมในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจ และความโปร่งใสของขั้นตอนวิธี ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้นำทางการศึกษาต้องให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการนำ AI มาใช้ในสถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาต่างๆ

นอกจากนั้นผู้เขียนยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “ภาวะผู้นำดิจิทัลเชิงคุณค่า” (values-based digital leadership) ซึ่งเป็นรูปแบบภาวะผู้นำที่ผสมผสานศักยภาพของเทคโนโลยีเข้ากับคุณค่าความเป็นมนุษย์ ผู้นำทางการศึกษาจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างการใช้ AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกับการรักษาคุณค่าด้านมนุษยธรรม ความเสมอภาค และความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อบุคลากรและผู้เรียน การใช้ AI จึงไม่ควรมุ่งเน้นเพียงผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพ แต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคล องค์กร และสังคมโดยรวมควบคู่กันไป โดยสรุป AI เพื่อการบริหารและภาวะผู้นำทางการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า AI กำลังกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรการศึกษา ทั้งด้านการตัดสินใจเชิงข้อมูล การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาบุคลากร และการสร้างความผูกพันภายในองค์กร ขณะเดียวกัน AI ยังเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้นำทางการศึกษาจากผู้บริหารเชิงระบบไปสู่ผู้นำดิจิทัลที่สามารถใช้ข้อมูล เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการนำ AI มาใช้ในการบริหารการศึกษาจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อผู้นำสามารถผสานการใช้เทคโนโลยีกับหลักจริยธรรม ความโปร่งใส และคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมดุล เพื่อให้ AI เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการศึกษาและสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต เนื้อหาในประเด็นนี้มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการยกระดับการตัดสินใจบนฐานข้อมูล การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาสถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคล่องตัวมากขึ้น พร้อมทั้งช่วยขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิผล สำหรับบริบทการศึกษาไทย สามารถประยุกต์ใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนและบุคลากร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การลดภาระงานธุรการ และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยควบคู่กับการยึดหลักจริยธรรม ความโปร่งใส ความเป็นธรรม และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อสร้างสถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ AI ซึ่งกำลังเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างน่าสนใจ โดยทั้งสามประเด็นหลัก ได้แก่ AI เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน AI เพื่อการบริหารและภาวะผู้นำทางการศึกษา และจริยธรรม ธรรมาภิบาล และความท้าทายของ AI ในการศึกษา มีความเชื่อมโยงและเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ AI ถูกนำมาใช้เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อศักยภาพของแต่ละบุคคล ขณะเดียวกัน AI ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการบริหารจัดการ การตัดสินใจเชิงข้อมูล และการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล ประกอบกับการนำ AI มาใช้ต้องอาศัยหลักจริยธรรม ธรรมาภิบาล และการกำกับดูแลที่เหมาะสม เพื่อป้องกันปัญหาด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูล อคติของอัลกอริทึม ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี และผลกระทบต่อคุณค่าทางการศึกษา ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของการศึกษาในยุค AI จึงเป็นการบูรณาการระหว่างนวัตกรรมทางเทคโนโลยี การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการยึดมั่นในคุณค่าความเป็นมนุษย์ควบคู่กันไป นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำทางการศึกษาในอนาคตจำเป็นต้องพัฒนาไปสู่การมีภาวะผู้นำดิจิทัลเชิงคุณค่า (Values-based digital leadership) ที่สามารถใช้ประโยชน์จาก AI เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และการบริหารองค์กร ควบคู่กับการสร้างความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ AI เป็น

กลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา สร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา และพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นหนังสือ *AI Changing the Arc of Educational Leadership* ซึ่งได้นำเสนอองค์ความรู้ที่บูรณาการมิติการเรียนรู้ การบริหาร และจริยธรรมของ AI อย่างครบถ้วน จึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อนักการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักวิจัย ผู้กำหนดนโยบาย และผู้สนใจด้านเทคโนโลยีการศึกษา โดยช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวทางการประยุกต์ใช้ AI เพื่อพัฒนาผู้เรียน ยกระดับประสิทธิภาพการบริหาร และเตรียมความพร้อมสู่ภาวะผู้นำดิจิทัลเชิงคุณค่า ขณะเดียวกันยังสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบในการใช้ AI ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการศึกษาและสังคมในศตวรรษที่ 21 สู่สังคมที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืนในอนาคต

รายการอ้างอิง

Jackson, K. M., & Papa, R. (2024). *AI changing the arc of educational leadership*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-031-71415-3